

Vesienhoidon kuuleminen Lapin vesistöalueilla – Lausunto 26.6.2018

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri

Kansankatu 8, 96100 Rovaniemi

lappi@sll.fi, p.040 823 2443

Teno-Näätämö-Paatsjoki

Kommentteja ja lisäyksiä toimenpiteisiin:

Inarinjärvi- Ivalojokisuun veden laatu on huonontunut. Tähänastiset toimenpiteet ovat olleet riittämättömät. Tulee selvittää riittääkö jätevedenpuhdistamon kapasiteetti turistikauden huippusesonkina ja tarvittaessa parantaa jätevedenpuhdistamon toimintaa ja kiinnittää huomioita myös typenpoistamiseen. Veden laadun parantamiseen jokisuulla tulee kohdistaa toimenpiteitä.

Metsätalouden aiheuttama kuormitus vesienhoitoalueella tarkastelujaksolla 2006–2012 oli keskimäärin 1,8 tonnia fosforia ja 14,4 tonnia typpeä vuodessa. Tämä on kaikesta ihmisperäisestä fosforikuormituksesta 29 % ja typpikuormituksesta 25 %. Alueen metsät tulee säilyttää hiilivarastona eikä niillä tule tehdä metsätalouden toimenpiteitä. Toimenpide varmistaa alueen metsätalouden kuormituksen säilymisen nykyisellä tasolla. Metsäojitusten ennallistamisella ja kunnostuksella voidaan vähentää nykyistä kuormitusta.

Säännöstelyn aiheuttamiin haittoihin tulee kiinnittää huomiota ja säännöstelyväliä tulee pienentää edelleen yhteistyössä Venäjän ja Norjan viranomaisten kanssa. Keskustelua tulee käydä myös kalateiden järjestämisestä padoille. Kalastusvelvoitteista tulee siirtyä luontaisten kalakantojen lisääntymisen ja lisääntymisalueiden kunnostamiseen sekä vaellusesteiden poistamiseen. Metsäteiden tierumpujen aiheuttamat vaellusesteet tulee poistaa pikaisesti.

Tavoitteeksi lisättävä raakkukannan suojeluun tähtäävät toimenpiteet. Interreg-kartoitushankkeen suositukset tulee lisätä vesienhoitosuunnitelmaan: Erityisesti potentiaalisilla raakkualueilla Luton vesistössä ja valuma-alueella on huomioitava ihmistoiminnan vaikutukset kuten metsänhakuut, teiden rakentaminen, kullanhuudonta ym. ja estettävä ravinteiden kulkeutuminen vesistöihin. Maanmuokkausta tulee välttää ja jättää vesistöihin riittävä suojavyöhyke. Rakennettaessa metsäautoteitä tulee huolehtia siitä, että jokiin ei kulkeudu maa-aineksia teitä reunustavia ojia myöten ja siltarummut tulee suunnitella niin, että ne eivät estä virtausta. Kalakantojen hoidolla ja säätelyllä tulee varmistaa raakun lisääntymisen kannalta riittävät taimenen poikastihedät Luton sivujoilla ja latva-alueilla. Lohen nousu Luton vesistöön tulee mahdollistaa Ylä-Tuloman voimalaitoksen yhteyteen rakennettavalla kalatiellä.

Riittävän seurantaverkon ylläpitäminen on tärkeää ja jatkaa edelleen seurantaverkon laajentamista ja kehittämistä myös pieniin vesistökohteisiin, joita alueella on tutkittu vähän. Raakkupopulaatioiden kartoittamista tulee jatkaa.

Tornionjoki

1. Vesienhoitoon liittyvät keskeiset kysymykset vesienhoitoalueilla

Ehdotetut vesienhoidon keskeiset kysymykset Tornionjoen vesienhoitoalueella kaudella 2022–2027 ovat periaatteessa hyvät, mutta alla kommentteja ja lisäyksiä suunnitelmiin.

- **Ohjelmaan tulee ehdottomasti lisätä omana kohtanaan kansallisen kalatiestrategian mukaisesti vaelluskalojen riittävän luontaisen lisääntymiskannan ja lisääntymisalueiden turvaaminen.** Torniojoen luonnonlohikannat muodostavat valtaosan (90 %) lohisaaliista Itämeren alueella. Tornionjoki ja sen sivuhaarat ovat myös äärimmäisen uhanalaisen meritaimenen luonnonkantojen viimeisiä vaellus- ja lisääntymisalueita. Kaikki lisääntymisalueita vaarantavat hankkeet tulee jäädyttää. Kalastuskiintiöt tulee asettaa pysyvästi sellaisiksi, että luonnollinen lisääntyminen vahvistuu. Lisääntymisalueiden ennallistaminen ja vaellusesteiden purkaminen tulee käynnistää mahdollisimman pian ja rahoitus toimintaan järjestää.

- **Jätevesihaitat ja haitalliset aineet hallintaan**

KOMMENTTI: Haitallisten aineiden valvonnassa ja luvituksessa tulee yhteistyötä tiivistää Ruotsin kanssa (Kaunisvaaran kaivoksen luvattomat päästöt). Ympäristölle haitallisten teollisuus- ja kaivoshankkeiden yhteisvaikutukset tulee arvioida yhdessä Ruotsin kanssa. Natura-alueella tulee käyttää varovaisuusperiaatetta. Mikäli hanke uhkaa luontoarvoja ja uhanalaisia vaelluskalakantoja, hankkeita ei tule myöntää eikä laajennuksiin antaa lupia. Yleisestikin valvontaan ja riittävään seurantaan tulee panostaa. Näytepisteiden tiheys ja riittävä ajallinen seuranta on turvattava. Jos Kaunisvaaran ja Hannukaisen hanke toteutuu on talvella matalan virtaaman aikana Tornionjoen alaosasta 10% kaivosten jätevettä. Suunnitelmat tulevat olemaan luonnon kannalta erittäin tuhoisat ja hävittävät elpymässä olevat luontaisesti lisääntyvät vaelluskalat joesta. Tämä aiheuttaa myös miljoonien kalastustappiot ja poistaa paikallisten asukkaiden elintärkeät matkailutulot.

- **Maatalouden toimenpiteet käytäntöön**

KOMMENTTI: Kuinka EU:n uudet maatalouden säästötoimenpiteet vaikuttavat tavoitteisiin ja ympäristökorvauksiin? Mikäli ympäristötuet pienenevät entisestään, ympäristökorvauksien tilalle tulisi vesipuitelidirektiivin nojalla muodostaa maatalouden vesiensuojelua edistävä kansallinen hanke.

- **Metsätalouden vesiensuojelua tehostetaan**

KOMMENTTI: Metsätalouden vesiensuojelun tehostaminen on keskeinen ja kiireellinen vesiensuojelutehtävä Tornionjoen ja Kemijoen vesienhoitoalueilla, johon tulee erityisesti panostaa. Metsätalouden kuormitus on kasvanut Torniojoen alueella merkittävästi vesienhoitolain aikana (fosforin osalta kuormitus on jopa kaksinkertaistunut edelliseltä vesien hoitokaudelta). Lapin Ely-keskuksen kokoamat ojitusilmoitukset (2007-16) ovat erittäin karua katsottavaa. Millä tavalla ojitussuunnitelmissa on huomioitu vesiensuojeluasiat ja onko ojituksia valvottu? Syken Soiden ojitustilanne -aineiston perusteella 68 % turvemaasta on ojitettua, mukaan lukien turpeenotto. Vesiluonnon kannalta turvemaiden ojitukset ovat kaikista haitallisimpia.

Inventoinnit ovat antaneet erittäin huolestuttavan kuvan Lapin pienten virtavesien tilasta alueilla, jotka ovat metsätalouden piirissä. Karkea arvio on, että metsätalouden vaikutuspiirissä olevilla alueilla noin puolet purovesistä on kunnostuksen tarpeessa. Lapin metsäsektorin tulee tehdä vesiensuojeluohjelma, jossa huomioidaan Lapin ilmaston ja metsätalouden erityispiirteet sekä arvioidaan ilmastonmuutoksen vaikutukset. Hakkuut tulee mitoittaa kestävästi ympäristöä ja vesiluontoa säästämällä sekä suosia jatkuvan kasvatuksen mallia, jossa jäljellejäävät puut sitovat vettä eikä ojituksia tarvita. Valuma-alueen tasolla on myös säilytettävä riittävät suojavyöhykkeet vesistöjen ja pienvesien varsilla. Metsänhoitotoimenpiteitä tehtäessä on toimenpiteiden yhteydessä aina merkittävästi vähennettävä vesistökuormitusta suhteessa lähtötilaan, ei siis riitä, että ei aiheuteta lisäkuormitusta, tai lisäkuormitusta jotenkin rajoitetaan. Tällä tavoin pystytään saavuttamaan/säilyttämään VPD:n tavoitteen mukainen vesistön hyvä ekologinen tila metsätalouden kuormittamilla alueilla. Metsätalouden vesiensuojelua tulee edistää ja järjestää vesiensuojelua koskevaa koulutusta ja avointa tiedotusta. Tiedotusta tulee lisätä myös Naamijoen Fresh habit –hankkeen tavoitteista ja vesistövaikutuksista. Hankkeen kokemuksia tulee hyödyntää Lapin metsätalouden vesiensuojelussa ja vesiensuojelu-suunnitelmissa sekä tulevaisuuden kunnostushankkeissa.

- **Pohjavesien turvaaminen**

KOMMENTTI: Pohjavesien riittävä seuranta turvattava. Maaperän uraanin ja happamien sulfiittimaiden huomioiminen pohjavesialueilla ja kaavoitus/hankesuunnitelmissa tärkeää.

- **Vesielinympäristöjen parantaminen**

KOMMENTTI: Vaelluskalakantojen turvaaminen, lisääntymisalueiden kunnostus ja vaellusesteiden poistaminen ovat ehdottoman kiireellisiä tehtäviä. Käytöstä poistettu Haapakosken voimalaitos ja Portimojärven säännöstelypato tulee purkaa.

- **Erinomaisessa ja hyvässä tilassa olevien vesien tilan turvaaminen**

KOMMENTTI: Vaelluskalojen riittävän luontaisen lisääntymiskannan ja lisääntymisalueiden turvaaminen sisällytettävä ohjelmaan.

- **Vesienhoidon huomioiminen kaavoituksessa ja rakentamisen ohjauksessa**

KOMMENTTI: Vaelluskalakantojen turvaaminen, estettävä erittäin uhanalaisten meritaimenen vaelluskalakanneille haitalliset hankkeet (Hannukaisen kaivos ym.). KAavoitus tulee ottaa paremmin huomioon vesienhoitosuunnittelussa.

- **Toimenpiteiden toteutus**

KOMMENTTI: Vesienhoito ei tapahdu pelkästään vapaaehtoistyöllä, periaate liikaaja maksaa koskee myös valtion Metsähallitusta. Riittävä vesienhoidon ja seurannan rahoitus on turvattava nyt ja tulevaisuudessa. Vesienhoidon sisällyttäminen ja toiminnan säilyttäminen tavoitteiden toteutumisen kannalta riittävässä laajuudessa maakuntasuunnitelmaan ja mahdollisesti tulevaan maakuntaudistukseen on oltava keskeinen tavoite. Yhteistyöhankkeet Ruotsin kanssa ovat tärkeitä.

2. Vesienhoidon työohjelma, suunnittelun aikataulu sekä osallistumismenettelyt

KOMMENTTI: Suomen tulisi siirtyä samaan luokittelukäytäntöön kuin Ruotsissa eli huomioidaan vesirakentaminen ja säännöstely vesiympäristölle haitallisena kriteerinä. Yhdenmukainen kriteeristö helpottaa

myös maiden välistä yhteistyötä. Asetetut tavoitteet tulee saavuttaa aikataulussa. Nyt jo ollaan tavoitteista jäljessä, siis aikataulua tulee kiritä. Lähtökohtana on ettei tavoitteista jousteta.

Tavoitteisiin on lisättävä kansallisen kalatiestrategian mukaiset tavoitteet.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset on huomioitava tavoitteiden toteutumisessa, niin että toimenpiteiden taso nostetaan ennakoiden riittävälle tasolle. Tällöin toimenpiteiden vaikutuksissa on huomioitu ilmastonmuutoksen aiheuttamien vaikutusten kasvaminen.

Kemijoki

Vesienhoidon keskeisiin kysymyksiin Kemijoella on alla Lapin piirin kommentteja ja lisäys tavoite metsätalouden vesistökuormituksen pienentämisestä.

- **asutuksen vesihuollon parantaminen ja pohjavesien suojele**

KOMMENTTI: Huomioitava jätevedenpuhdistamojen mitoitus ja vedenpuhdistustason riittävyys matkailun sesonkiaikoina.

- **hajakuormitus ja turvetuotanto**

- **ympäristölle haitalliset ja vaaralliset aineet**

KOMMENTTI: Ympäristölle haitallisiin hankkeisiin tulee lisätä Kemijärven biojalostamon hanke, joka uhkaa Kemijärven vedenlaatutavoitteiden tippumista takaisin tyydyttävälle tasolle. Haitallisten aineiden ja kuormituksen osalta kaivos- ja teollisuushankkeiden yhteisvaikutukset on huomioitava. Kaivoshankkeiden seuranta ja valvonta on ajoitettava koko elinkaaren ajaksi, myös varsinaisen toiminnan jälkeen.

- **vesistöarakentaminen, säännöstely ja kunnostukset**

KOMMENTTI: Vaelluskalaesteiden purkaminen tavoitteena on erittäin hyvä. Rakennettujen jokien vanhentuneet kalatalousveloitteet pitää kiireellisesti ajanmukaistaa, ja muuttaa luvat määräaikaisiksi. Kalaston hoidon painopiste pitää siirtää istutuksista kohti luonnonpoikastuotantoa tukevia toimia ja vaelluskalojen palauttamista. Hankkeen resursointi on tarpeen, jotta aikataulu ei edelleen veny pitkälle tulevaisuuteen. Suurien patojen lisäksi toimia tulee kohdentaa myös pienempiin vaelluskalaesteisiin sekä tärkeimpien kutualueiden kunnostamiseen. Vaelluskalareitit on turvattava niin ylä-kuin alajuoksun suuntaan. Salakalastusta pitää kitkeä ja uhanalaisille kaloille pitää saada korvausarvot, kuten kaikilla rauhoitetuilla lajeilla tulisi olla.

Vesistökuormitusten riittävä rahoitus tulee varmistaa. Liian monet virtavedet ovat yhä alennustilassa tai kunnostamatta. Kunnostettujen alueiden seurannassa ja ylläpidossa on vakavia puutteita. Tarvitaan ponnekkaampia toimia vuonna 2013 valmistuneen kansallisen vesistökuormitus-strategian toimeenpanemiseksi ja vesienhoitosuunnitelmien toteuttamiseksi. Vesistökuormitukset on kohdennettava erityisesti alueille, jossa esiintyy uhanalaisia raakkuja ja vaelluskaloja.

Säännöstelyn aiheuttamiin haittoihin tulee kiinnittää huomiota ja säännöstelyväliä tulee pienentää.

- **vesien- ja merenhoidon yhteensovittaminen**

- **vesienhoidon ja tulvariskien hallinnan tavoitteiden yhteensovittaminen**

KOMMENTTI: Taulukosta käy hyvin ilmi mitä toimenpiteitä vesiensuojelun kannalta kannattaa sisällyttää tulvasuojeluun. Kaavoituksessa pitää ottaa paremmin huomioon vesienhoitosuunnittelu ja tiedottamista/koulutusta vesiasioista kaavoituksesta vastaavien yhteistyötahojen kanssa parantaa.

Monimuotoisen uomarakenteen ohella virtavesiin tulee palauttaa luonnollisia tulvarantoja ja -tasanteita. Nämä tuottavat ekosysteemipalvelun, eli ne toimivat kosteikon tapaan, ts. tasaavat virtaamia, hillitsevät haitallisia tulvia sekä poistavat vedestä ravinteita ja kiintoainesta. Vesistöjen kunnostustoimissa on huomioitava koko valuma-alue kuormituksen ja hydrologian kannalta kriittisenä osatekijänä.

LISÄYS TAVOITTEISIIN:

- **Tavoitteisiin tulee lisätä edelleen metsätalouden vesistökuormituksen vähentäminen ja metsätalouden aiheuttamien vaikutusten korjaaminen valuma-alueella.** Osa uudistusojituksista on kohdentunut alueille, jossa esiintyy suojeltua raakua ja uhanalaisia vaelluskaloja. Koulutukseen tulee panostaa ja metsänhoidossa on käytettävä sellaisia menetelmiä, joissa maanmuokkaus on mahdollisimman vähäistä. Inventoinnit ovat antaneet erittäin huolestuttavan kuvan Lapin pienten virtavesien tilasta alueille, jotka ovat metsätalouden piirissä. Karkea arvio on, että metsätalouden vaikutuspiirissä olevilla alueille noin puolet purovesistä on kunnostuksen tarpeessa. Lapin metsäsektorin tulee tehdä vesiensuojeluohjelma, jossa huomioidaan Lapin ilmaston ja metsätalouden erityispiirteet sekä arvioidaan ilmastonmuutoksen vaikutukset. Hakkuut tulee mitoittaa kestävästi ympäristöä ja vesiluontoa säästäten sekä suosia jatkuvan kasvatuksen mallia, jossa jäljellejäävät puut sitovat vettä eikä ojituksia tarvita. Valuma-alueen tasolla on myös säilytettävä riittävät suojavyöhykkeet vesistöjen ja pienvesien varsilla. Metsänhoitotoimenpiteitä tehtäessä on toimenpiteiden yhteydessä aina merkittävästi vähennettävä vesistökuormitusta suhteessa lähtötilaan, ei siis riitä, että ei aiheuteta lisäkuormitusta, tai lisäkuormitusta jotenkin rajoitetaan. Tällä tavoin pystytään saavuttamaan/säilyttämään VPD:n tavoitteen mukainen vesistön hyvä ekologinen tila metsätalouden kuormittamilla alueille.